

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה, עַל צֵד הַפֶּשֶׁט, לִפִּי שְׂכָל עֶקְרָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֵינִי אֶלָּא הַתּוֹרָה, וּמִפְּנֵי הַתּוֹרָה נִבְרָאוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ, וְכַמוֹ שֶׁכָּתוּב "אִם-לֹא בְרִיתִי יוֹמֵם וְלַיְלָה וְגַמְרִי" וְהִיא הַעֲקָר וְהַסֵּבֶה שֶׁנִּגְאָלוּ וַיֵּצְאוּ מִמִּצְרַיִם, כִּדִּי שִׁיבְלִלוּ הַתּוֹרָה בְּסִינַי וַיִּקְרְמוּהָ, וְכַמוֹ שֶׁאָמַר הַשֵּׁם לְמֹשֶׁה "זֶה־הַדָּבָר הַזֶּה אֲנִי אֶנְכִּי שֶׁלַחְתִּיד, בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת-הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת-הָאֱלֹהִים עַל הַהָר הַזֶּה", וּפְרוֹשׁ הַפֶּסֶק, הוֹצִיאֲךָ אֹתָם מִמִּצְרַיִם, יִהְיֶה לְךָ אוֹת שֶׁתַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הַהָר הַזֶּה, כְּלוֹמַר שֶׁתִּקְבְּלוּ הַתּוֹרָה שֶׁהִיא הַעֲקָר הַגְּדוֹל שֶׁבְשִׁבִיל זֶה הֵם נִגְאָלִים וְהִיא תְּכַלִּית הַטּוֹבָה שֶׁלָּהֶם, וְעַנּוּן גְּדוֹל הוּא לָהֶם יוֹתֵר מִן הַחַרְוֹת מִעֲבֹדוֹת, וְלָכֵן יַעֲשֶׂה הַשֵּׁם לְמֹשֶׁה אוֹת בְּצִאתָם מִמִּצְרַיִם, לְקַבְּלַת הַתּוֹרָה, כִּי תִסְפַּל עוֹשֵׂיין אוֹתוֹ אוֹת לְעוֹלָם אֶל הַעֲקָר.

וּמִפְּנֵי כֵן, כִּי הִיא כָּל עֶקְרָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וּבְעֲבֹרָה נִגְאָלוּ וְעָלוּ לְכָל הַגְּדֻלָּה שֶׁעָלוּ אֵלֶיהָ, נִצְטַיְנוּ לְמַנּוֹת מִמְחַרְת יוֹם טוֹב שֶׁל פֶּסַח עַד יוֹם תְּנִיטַת הַתּוֹרָה, לְהִרְאוֹת בְּנַפְשֵׁנוּ חֲפִצֵּי הַגְּדוֹל אֶל הַיּוֹם הַנִּכְבָּד הַנִּכְסָף לְלַבֵּנוּ, כְּעֶבֶד יִשְׂרָאֵל צֶל וְיִמְנָה תְּמִיד מִתִּי יְבוֹא הַשֵּׁת הַנִּכְסָף אֵלָיו שֶׁיֵּצֵא לַחַרְוֹת, כִּי הַמְּנִין מֵרָאָה לְאָדָם כִּי כָל יַעֲשֶׂה וְכָל חֲפִצּוֹ לְהַגִּישׁ אֶל הַזְּמַן הַזֶּה.

וְזוֹהוּ שֶׁאֵנִי מוֹנִין לְעַמּוֹר, כְּלוֹמַר כִּדְּ וְיָמִים עָבְרוּ מִן הַמְּנִין, וְאֵין אֵנִי מוֹנִין כִּדְּ וְכִדְּ יָמִים יֵשׁ לָנוּ לְזְמַן, כִּי כָּל זֶה מֵרָאָה בְּנוֹ הַרְצֵנוּ הַחֲזֵק לְהַגִּישׁ אֶל הַזְּמַן, וְעַל-כֵּן לֹא נִרְצָה לְהִזְכִּיר בְּתַחֲלַת הַשְּׁבוּעוֹת רַבּוּי הַיָּמִים שֶׁיֵּשׁ לָנוּ לְהַגִּישׁ לְקַרְבָּן שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁל עֲצֵרוֹת.

ס הַיּוֹם אֶלְבָּא יֵא

וְיִסְפְּרֶתֶם לְכֶם מִמְחַרְת הַשָּׁבֹת (ויקרא כג טו)

חז"ל הוכיחו בדרשותיהם ומנחות דף סה ע"ב, ש'ממחרת השבת' הינו ממחרת יום טוב ראשון של פסח. וקשה, אם כן למה לא כתבה התורה בפירוש 'ממחרת היום הראשון'?

כתב הגני יששכר (מאמרי חודש ניסן, מאמר יב - ספירת העומר - אות ג): 'שְׂכָל האורות נתהוו בלילה הראשון בגבהי מרומים בדרך נס, שלא על ידי מעשינו [וכן הוא בכל שנה], אך להיות הַדָּבָר שלא על ידי מעשינו, אין קיום לאורות והמוחין ההם. על כן ציוונו השם יתברך מצות ספירת העומר, לספור מחדש יום אחר יום, ונכנסין המוחין לאט לאט על ידי מעשינו, ולזה יש קיום בְּיוֹן שהוא על ידי מעשינו. וכיון שנגמרין כל המוחין על ידי מעשינו, אז הוא יום קבלת התורה, חג השבועות.

וזה 'ויספרתם לכם' - לטובתכם ולהנאתכם, שיהיה קיום לקבלת המוחין אל התורה... 'ממחרת השבת' - רצה לומר, להיות היום הראשון הוא בבחינת שבת, ובאין ההארות שלא על ידי מעשיכם, ואין לזה קיום עד אשר תספרו יום אחר יום ונעשה הדבר על ידי מעשיכם, ויהיה הדבר לכם לקיום, על כן קראתו התורה 'שבת', בכדי להשמיענו טעם המצוה. בין והתבונן.

- והמשך חכמה (ויקרא כג טו) כתב, שמשום שכתוב (שמות יב טו): 'אך ביום הראשון תשְׁבִיתוּ שָׂאֵר מִבְּתִיכֶם', לכן קראה התורה ליום הראשון 'שבת'.

לְיָמֵי אֶרְבַּע יָמִים אֶרְבַּע

וְתִיכַף לאחר הפסח ישב ללמוד בפרישות גדול למאד ואמר שהם ימי הכנה לקבלת התורה עד חג השבועות.

תוספת אלא יריג ל

ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה"א וגו'. ולמדו מזה (פסחים קכ). מה שביעי רשות אף ששת ימים רשות, וצ"ל למה נכתב זה הלימוד שאכילת מצה רשות בשביעי ושילמדו מזה לכל הו' ימים בדבר שהיה בכלל כו' הול"ל בכל הו' ימים. והנה בשמיני עצרת כ' עצרת תהיה לכם וכאן כ' עצרת לה"א ונחלקו בזה ר"א ור' יהושע (שם סח:): והנה בתנחומא (פסחים טו) איתא על שמיני עצרת והיתה ראויה להיות אחר החג נ' יום כשם שעצרת אחר החג נ' יום אלא אמר הקב"ה חורף הוא כו', נראה מזה שחג שבועות הוא כמו שמיני עצרת

אחר סוכות כן שבועות אחר פסח, ובאמת בתורה לא נקרא כלל שבועות בשם עצרת רק שביעי של פסח נקרא בתורה עצרת, רק בלשון חז"ל נקרא שבועות עצרת, והאר"י הק' ז"ל כ' דעצרת הוא לשון קליטה שהקדושה נקלטת אז, ויתכן דקדושת הפסח מצד ישראל עיקר הקליטה בחג שבועות ומשו"ה נקרא בלשון חכמים שבועות עצרת, וכמו כן בשמיני עצרת הוא עצרת לכם קליטת קדושת חג הסוכות, מה שאין כן מצד השי"ת נקרא שביעי של פסח עצרת לה"א שהיה צופה תיכף בו' ש"פ שכבר נקלטה הקדושה דחה"פ, דקדושת הפסח אמר רה"ק צוק"ל בשם רבינו ר"ב מפסיחא צוק"ל שהיא כמו ראית חתן וכלה ושבועות היא הקנין, והנה בפסח אף שהיה אז גם כן בעתיקא שאז היה מכת בכורות מכה עשירית שאז יצאו ישראל

מהקליפה ממדה י' שהוא ראשית גוים ונכנסו לקדושה במדה א' שהוא כ"ע, אך לא היה רק לפי שעה. שאח"ז היה הקטרוג עוד מה נשתנו אלו מאלו עד עכשיו אלו עו"ז ואתה קורע להם את הים כמ"ש במ"ר (פכ"א) ובזוה"ק (ח"ב קע ב). מה שאין כן בשעת קי"ס שאז היה הראיה כמ"ש ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל (מכילתא זוהר הקדוש סד ב), ואף שאחר כך נעלם מהם דכ' וילכו שלשת ימים

ולא מצאו מים ואין מים אלא תורה כמ"ש בגמרא (ב"ק פב.) ובזוהר הקדוש (ס' א) וכי מאן יהיב להו אורייתא הכא כו' ואוליפנא דקוב"ה תורה איקרי כו'. עכ"פ נשאר להם התשוקה והחשק כמ"ש בזוהר הקדוש ואמרו בשם הבעש"ט שהפליא חזק החסידות בתחלתו ומרבינו ר"ב צוק"ל אמרו שאמר ע"ז מש"נ אל תאמר שהימים הראשונים טובים מאלה כי לא מחכמה שאלת זאת כו' דהיינו

שמתחלת מראה השי"ת להאדם בשאלה מה שיכול להשיג אחר כך ביגיעתו ואח"ז מסלק ממנו אותו האור כדי שיקנה זאת ביגיעו, ואמר רה"ק צוק"ל ע"ז. שכשיעור שיוכל להשיג אחר כך ביגיעו ככה

מראה לו השי"ת בתחילה, ומש"ה מצד ישראל הוא עיקר עצרת בחג שבועות שהיה אז מתן תורה. ולולא הקלוקל אני אמרתי אלקים אתם והי' אז התיקון בשלימות, ואז הוא עצרת מצד ישראל ולכן נקרא

בלשון חז"ל שבועות עצרת ואז מקריבין שאור וחמץ אף שבכל השנה אסור להקריב שאור אך אז כבר נתברר שזהו השאור שמיעוטן יפה

כמ"ש (ברכות לז.) אבל השי"ת העיד על ישראל בשביעי ש"פ שכבר נקלט אצלם הקדושה וראתה שפחה וכו' וזש"נ עצרת לה"א, מה שאין כן שמיני עצרת נאמר עצרת תהיה לכם שאז נקלט הקדושה מחג

הסוכות אף מצד ישראל, ומש"ה שינה הכ' בשמיני עצרת תהיה לכם, וכאן עצרת לה"א, וזה שזכר כאן שאכילת מצה רשות שבאמת אם

היה כאן הקנין והקליטה היה מותר כאן אף אכילת חמץ כמו בחג השבועות, רק מטעם כיון שמצד ישראל, לא נגמר הקליטה עדיין אז שאח"ז נסתר מהם האור כנ"ל עדיין נוהג איסור חמץ, אך עכ"פ כיון שהוא עצרת לה"א למדה התורה כאן שאכילת מצה רשות וממנו נלמד לשאר הימים שהוא רשות בדבר שהיה בכלל וכו':

מִי צִיָּן מִסּוֹף אוֹת א

דְּרַשׁ רַבִּי שְׁמַלְאִי: לְמָה הִנָּדָד יוֹמָה בְּמַעֲי אִמּוֹ - דְּלֹק לֹו עַל רֵאשׁוֹ וְצוּפָה וּמִבֵּית מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוּפוֹ, וּמִקְלָמְדִין אוֹתוֹ כָּל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ, וּכְיוֹן שֶׁבָּא לְאֹוִיר הָעוֹלָם - בָּא מִלְּאָךְ וְסִטְרוֹ עַל פִּיו, וּמִשְׁכַּחוּ כָּל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ, נִי אֶלְבָּא

6. יסוד האמונה¹⁵⁸ השלמה שבלב נובע הוא מתוך מעמק סגלת הנפש שבישראל. לעמתו מכון קרבן העמר של שעורים, מאכל בהמה, הנוטה רק לרגש הטבעי. אחריו ועל גביו בא יסוד העלוי השכלי והלמודי. אמנם חלשת האדם גורמת, שבהיותו מכשר למחקר שכלי יחלש בו יסוד הנטייה האמונית, ובהיותו שלם באמונה הוא עלול למעט בהשכלה וחקמת לב. אבל תכלית דרך הישרה היא, שכל כח לא ימעט את חברו, ולא יתמעט על ידו, כִּי־אם יתגלה בכל מלא עזו, כאלו היה הוא השולט לבדו. כח האמונה צריך שיהיה שלם כל־כך כאלו אין לו שום אפשריות של מחקר, ולעמית זה צריך שיהיה כח החכמה כל־כך מעלה ומורו כמו לא היה כלל. כח של אמונה בנפש. "אדם ובהמה - ערומים בדעת ומשימים עצמם כבהמה"¹⁵⁹. אכן זאת היא מורשה מיחדת לישראל, שהאמונה הקימה היא אצלם טבעית, מצד המורשה הגלויה של גלוי שכינה, "רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה - הנסה אלהים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי"¹⁶⁰. ולהפך, הכפירה היא אצלם בלתי־טבעית, ואפשרית רק על־ידי העזה של שרון, שמתוך עקשות או תאוות. מה שאין כן באמות העולם, שמציאות האמונה אצלם היא דוקא על־ידי שרון, כי לא נגלו להם ענינים מוחשיים גדולים על יסודי אמונותיהם, על כן אין טבעם האנושי גוזר להאמין כִּי־אם ההסקמה המשכרת וההתגברות על הטבעיות. ועל כן טובה מאד לישראל תמימות האמונה בפשטותה, שהיא גם־כן מבררה כיום בהיר, "ברה 26 כחמה"¹⁶¹.

איוה, א.א. וראו א.א.

7. האבות משפיעים הם את הצד הטבעי שבכנסת־ישראל, ומשה רבנו את הצד הלמודי. והם ממזגים זה בזה ומשפיעים זה על זה. ולעתיד לבוא יתחבר לגמרי משה עם האבות, ויגלה במשיח בצורה כלולה מכל, ולמעלה ראש ינשא הצד הטבעי שבכנסת־ישראל, "מחשבתם של ישראל קודמת לכל"⁹², ויתראה לעין כל שהוא שרש כל התורה כלה, וכפי תגברת הצד הטבעי שבאמה יתגדל הענג של חייה, והקדשה תהיה מדשנת נחת וענג לאין קץ ותכלית, מה יפית ומה נעמית אהבה בתענוגים⁹³.

א.א. ג.א.

8. שני דברים עקריים ישנם שהם יחד בונים קדושת־ישראל וההתקשרות האלהית עמהם. הא' הוא סגולה, כלומר טבע הקדושה שבנשמת ישראל מירושת אבות. כאמור: "לא בצדקתך וגו'". רק באבותיך חשק ד' לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם"¹², והייתם לי סגולה מכל העמים"¹³; והסגולה הוא כח קדוש פנימי מונח בטבע־הנפש ברצון ד', כמו טבע כל דבר מהמציאות, שאי־אפשר לו להשתנות כלל, "כי הוא אמר ויהי", ויעמידם לעד לעולם"¹⁴. והב' הוא ענין־בחירה, זה תלוי במעשה הטוב ובתלמוד־תורה. החלק של הסגולה הוא הרבה, באין ערוך כלל, יותר גדול וקדוש מהחלק התלוי בבחירה. אלא שברית כרותה היא. שהסגולה הפנימית לא תתגלה בזמן הזה כִּי־א לפי אותה המדה שהבחירה מסייעה את גילויה, ע"כ הכל תלוי לפי רוב המעשה וקדושת האמונה ותלמוד־תורה. והשנית, הנהוג בחסדו בכל דור, מסדר הוא את סדרי הנשמות הצריכות להופיע בעולם: לפעמים כח־הבחירה מתגבר וכח־הסגולה עומד במצב ההעלם ואינו ניכר, ולפעמים כח־הסגולה מתגבר וכח־הבחירה עומד בנעלם. וכל עיקרה של בריית־אבות, שאיננו פוסק אפילו כשתמה כבר זכות־אבות¹⁵, הוא בא מצד כח־הסגולה, ובעקבא־דמשיחא מתגבר ביותר כח־הסגולה, שהוא תוכן "זוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה", כלומר לא מצד הבחירה שהיא באה מצד המעשים הטובים שבבנים ומצד התשובה אלא למען שמו המתגלה ע"י זכירת חסדי אבות¹⁶.

איוה וראו ח"א א.א. קטן-סא

יא.

למוד התורה, בהלכה, באגדה, בפלפול ובכל דבר תורה, מכניס את המאור שבחיי הישראליות בתוך נפשותנו, ומעיר בקרבה את הדעות הנאות והרגשות הטובות הכמוסות בקרבה מצד התכונה המיוחדת של ישראל, כשם שלמודים כוללים מעירים בקרבנו את הדעות והרגשות של האדם הכללי. אמנם התורה נותנת לנו חיים, לא רק חיים לאמיים פרטיים, כי-אם גם חיים כלליים. כי התכונה האנושית היותר טובה תגיע לנו בצורה היותר מתקנת כשתבוא לנו צרוכה במטבע ישראלי, וזה נמצא על ידי שקידת התורה.

יב.

שקידת התורה מצירת יפה בנשמה את התכונה הישראלית וצורתה המיוחדת, וכזה היא ממלאת את האמה חיים, כשימצאו בכללותה שוקדים רבים, וממילא כל אחד ואחד, הפועל על פי חלקו, בונה הוא עולם מלא.

יג.

יש מוסר פנימי של שקידת התורה, הבא מאהבת האמה וכבודתה: אין לא ירצה בן ישראל לדעת את כל תורת אמתו, החביבה והקדושה, לכל פרטיה, עד כמה שידו מגעת באהבה נאמנה. ודרך זה פתח הוא לעסק בתורה לשמה במובנה היותר נשגב.

יד.

כשהנשמה משערת עד כמה איש ישראל מכרח הוא קדם-כל לדעת את תורת ישראל, ועד כמה כל החיים הרוחניים מכרחים להיות